

GYMSEN

editor-in-chief KAROLÍNA PIROHOVÁ
creative director REGÍNA ŠIMEKOVÁ
senior graphic designer JURAJ CHÁBELA
graphic designer KAROLÍNA PIROHOVÁ

contributors

ADELA SADLOŇOVÁ
PETRA SIMONOVÁ
KATARÍNA VALÚCHOVÁ
NATÁLIA KRIŠTOFOVÁ
NIKOLA KONIARIKOVÁ
LEONARD KOMÁREK
ADAM PIPÍŠKA

proofreader

HANA ODOKIENKO FODOROVÁ

Dátum vydania 1.3.2021

Publikovaný obsah je súkromným názorom autora a nemusí vždy vyjadrovať názor redakcie.

Gymnázium Ladislava Novomeského Senica

GYMSEN

číslo 5 11/20:

GYMSEN

obsah

opinion

8 Od opice k člověku a naspět
life

12 O životech introvertov

14 Pět oříšků pro Petru
a artičoky s citmi

science

16 PLAST

culture

22 XY

24 René - Anasoft litera

bookclub

26

inspiration

28

art

32 IN THE LAB WITH JURAJ

36 meter for the midtones, kids.

editoriál

Pri slove ľudskosť si automaticky spomeniem na všetkých, ktorých mám skutočne rada. Spôsob, akým sa dokážeme smiať od srdca, otvorene rozprávať, no aj to, ako sa snažíme navzájom sa pochopiť, tolerovať nie vždy rovnaké názory alebo len zdieľať obyčajné ticho.

Práve preto hlavnou myšlienkou tejto našej #marchissue je asi len to, aby sme sa snažili nájsť v sebe tú ľudskosť, aj keď sa nám zdá, že situácia už horšia byť nemôže. Nájsť ju v sebe aj v spoločnosti ľudí, ktorých možno až tak radi nemáme.

Jednoducho a stručne: snažiť sa túto vlastnosť nikdy nestratiť.

Ľudskosť.

Pretože, koniec koncov, všetci sme len ľudia. Možno si to iba musíme niekedy poriadne pripomenúť.

s láskou,

Karolína Pirohová
editor-in-chief

adel sadloňová
leonard komárek
petra simonová
adam pipíška

od opice k človeku a naspäť

6.12.2020 – na titulke CNN sa blyští fotka desiatok bláznov šplhajúcich ponad múr washingtonského Kapitolu. Z rozgajdaných nohavíc im vykúkajú holé zadky. Vrieskajú a nadávajú ako zmyslov zbavení, nevedno, či im za to platia, alebo to robia z vlastného presvedčenia. Pri pohľade na tú fotku sa pomaly, ale iste, duchom presúvam do opičieho pavilónu neďalekej zoologickej záhrady.

Zlyhanie ľudského faktora? Pokus o najkomickejší štátny prevrat v dejinách? Nebodaj silné opojenie pod vplyvom kultu osobnosti toho oranžového mužíčka, ktorý v tomto bielom dome akýmsi zázrakom býval celé štyri roky?

Postupne sa do éteru dostávajú mená prvých obetí a všetka sranda je v momente preč. Celým telom mi prebehne bolestivý mráz, asi ako keď som v apríli minulého roka začínala s ľadovými sprchami. Nech už to bolo akékoľvek nehumánne divadlo, vyhasli kvôli nemu ľudské životy, a tie si zaslúžia istú úctu. No akosi mi to nedá... Čo ak práve tu nám ľudskosť ukazuje svoju pravú tvár? Pri pohľade na tých uvrieskaných zúfalcov mi napadne len jedno: **Charles Darwin mal pravdu, človek naozaj pochádza z opice.**

Bohvie prečo, no my, ľudia, si ľudskosť akosi prirodzene spájame so samými pozitívnymi vecami. No čo ak je pravda niekde celkom inde? Čo je vlastne dobré? Čo je ľudské? A ako potom môžeme vedieť, čo je ľudské,

keď nepoznáme odpoveď ani na to, čo je dobré?

Prepáč, ak som ťa zmietla hneď na začiatku. Pokúsím sa to všetko uviesť na pravú mieru. Ľudia ešte nikdy nežili svoj život tak vzdialený od prírody ako žijeme my dnes. Človek si už celé tisícročia podmaňuje prírodu. V poslednom storočí z nej však vedome vytrháva nielen stromy a drahé kovy, ale aj samého seba. Robí pritom obrovskú chybu, pretože do nej z biologického hľadiska jednoducho patrí.

Teraz ti niečo prezradím a musím ťa dopredu varovať, že to asi trochu zabolí, a možno aj trochu viac: **Sme len veľmi inteligentné opice.** (nádych, výdych, čítaj ďalej) Aby toho nebolo málo, je viac než len pravdepodobné, že o pár tisícok rokov prídu po nás ešte o niečo inteligentnejšie opice. Neboj sa, viem, už teraz máš niekedy pocit, že ktorýkoľvek chlpatý orangutan z Bornea by tú úlohu z matiky zvládol lepšie ako ty.

Ak si už niekedy pozeral dokumenty o akýchkoľvek ľudoopoch, určite si si všimol, že sa v mnohom správajú tak, ako my – starajú sa o svoje mláďatá, hrajú sa spolu, sem-tam si dajú jednu po papuli, presne tak ako to býva zvykom v ľudskej spoločnosti. Občas po sebe navzájom revú a plújú, a ak by vedeli zrozumiteľne rozprávať, určite by jeden druhému v istých prípadoch venovali zopár horúcich slov. Presne tak ako tí ľudia, ktorí sa nedávno vlámali do Kapitolu.

Na základe nášho spoločného rodokmeňa si preto dovoľím vysloviť túto provokatívnu tézu: ***Ludské nie je to, čo je dobré, ale to, čo nám je prirodzené.*** Toto v žiadnom prípade neospravedľňuje konanie tých, ktorí podľahli vášňam a rozhodli sa vlámať do kancelárií najvyšších ústavných činiteľov USA, aby si tam mohli vyložiť na stôl svoje smradľavé nohy a blažene zobkať popcorn. Človeku je totiž prirodzená ešte jedna vec, a tou je... Skús hádať... Bingo! - ***rozum.***

Áno, je to presne ten „vyspelý“ rozum, na ktorý sa nechytá žiadny iný tvor na planéte. Rozum, ktorý nám umožňuje kontrolovať naše vášne, inak povedané – ovládať sa, a ktorý by sme mali (v tom lepšom prípade) využívať na kritické myslenie. A na toto evidentne naši drahí protestujúci zabudli.

Opäť sa mi žiada vysloviť nejakú krkolomnú definíciu, napríklad takúto: ***Ludskosť je***

špecifická schopnosť, ktorá nás prirodzene pobáda k morálnemu konaniu za pomoci použitia rozumu a bráni nám v podľahnutí primitívnym animálnym pohnútkam.

Uvediem jednoduchý príklad. Dostaneš pätku, lebo si sa vykašlal na domácu úlohu. Zježíš chlpy ako zčemeraný kocúr, zatneš päste a máš sto chutí vraziť svojmu vševediacemu spolužiakovi rovno medzi oči, lebo ti to zabudol pred hodinou pripomenúť... ALE... neurobiš to. Prečo? Pretože začneš používať mozog! Uvedomíš si, že sám si blbec, lebo si ten zošit doma ani neotvoril, ovládneš všetky svoje zvieracie pudry a opäť si *lapneš* na stoličku, sklopíš uši a budeš tam čušať, až kým ňa nevyslobodí zvonenie zvončeka.

No mohol by nastať aj taký scenár, kedy by si tomu spolužiakovi fakticky jednu vrazil. Potom by ti to bolo ľúto, cítil by si sa pod psa a nakoniec by si sa mu aj tak ospravedlnil. *Voilà!* Presne takto funguje *ľudskosť*. Obe alternatívy sú v konečnom dôsledku *ľudské*.

Z tohto vyplýva, že *ľudskosť* je určitá sociálna zručnosť fungujúca na princípe ručnej brzdy, ktorá nás chráni pred konaním zla. V prípade, že nesprávne konaniu predsa len nezabráni, vyvoláva v nás neprijemný pocit viny a výčitky svedomia.

No predsa len si myslím, že už samotné slovo *ľudskosť* svedčí o tom, že ho nemožno

dešifrovať takouto *neludskou* teóriou. Z môjho *ľudského* vnímania akosi vnútorne cítim, že sa za ňou musí skrývať ešte niečo viac.

Ľudskosť je všetko a zároveň nič. Balansuje na hranici medzi človečím a zvieracím, lútosťou a necitlivosťou, aroganciou a súcitom... Okrem príslušníkov druhu *homo* nie je vlastná žiadnemu inému tvorovi. Citíme ju vždy, keď nami lomcujú emócie, no zároveň sa pri tom snažíme používať náš jedinečný rozum.

Hej, tak čo je to teda tá *ľudskosť*? Odpoveďou mi je samotná otázka.

Ľudskosť je nikdy nekončiaca pochybnosť o tom, či to, čo si myslím, hovorím a konám, je správne.

Poznámka na záver:

Tento článok vznikol v dôsledku pitia kávy po šiestej hodine večer, čítanie množstva filozofických kníh a pokročilého štádia „overthinking“. Všetky definície a úvahy obsiahnuté v tomto článku sú dielom samotného autora.

O životoch introvertov

Sme to my zvláštna spoločnosť. Vedeckými a technologickými poznatkami sa posúvame milovými krokmi, žijeme v pomerne slobodnej krajine, máme mier a kopu ďalších vecí, ktoré považujem za blahobyt, no popri tomto všetkom, akoby sa z nás vytrácalo to najzákladnejšie, čím sa líšime od zvierat, ľudskosť. Nedokážeme pochopiť, že každý z nás je iný svojou povahou. Náš súčasný moderný svet nás priam nabáda k tomu byť komunikatívny, energický, iniciatívny a mať veľa známostí. Keď je niekto tichý, má problém sa prejavíť či vyjadriť, vyhýba sa veľkým skupinám ľudí alebo je rád občas sám, hneď ho okolie odsúdi. No nie je to práve diskriminácia, ktorú sa snažíme už desiatky rokov zničiť?

Podľa Carla Gustava Junga sa ľudská populácia z psychologického hľadiska rozdeľuje na 2 typy. Prvým typom, ktorý tvorí okolo 65% spoločnosti, sú extroverti. Extrovert je označovaný ako spontánny a povrchný človek, vyznačujúci sa prispôsobivosťou, zhovorčivosťou, veľkým počtom vzťahov a schopnosťou viesť ľudí. Do tejto skupiny ľudí spadá veľa osobností z hereckého, politického či marketingového spektra. Introvert je podľa Junga človek zameraný do svojho vnútra, premýšľajúci, zle prispôsobivý, s úzkym kolektívom hlbokých vzťahov. Introverti sa viacej uplatňujú vo vedeckých kruhoch alebo ako spisovatelia, správcovia či lekári. Je však dôležité si uvedomiť, že každý jeden z nás má v sebe prvky z oboch typov. Jungova typológia je len forma šablón, ktorá napomáha psychológom v skúmaní ľudského myslenia.

Všetko sa to začína už v prvých ročníkoch základných škôl, kedy pani učiteľky rady používajú vetu: „Kto vypočíta tento príklad ako prvý, dostane jednotku,“ alebo už len samotná forma previerok, štýlom päťminútovky. Introvertne orientovaný človek potrebuje zväčša viac času, aby sa nad vecou komplexne zamyslel, zvažil a zanalyzoval situáciu, nebude predsa prezentovať nedoriešené myšlienky či odpovede. Následkom podobných situácií je, že introverti pôsobia pred spolužiakmi ako čudáci a samotári, bývajú nepochopení a vyradovaní z kolektívu. Problém potom vyústi do nízkeho sebavedomia, ktorým dnes trpí viac ako polovica ľudí,

ktorí boli niekedy odsudzovaní za svoju osobnosť. A pritom sú introverti tak potrební vo svete, rovnakým dielom, ako ich preferovanejšie protipóly. Medzi najznámejších introvertov patria napríklad: panovníčka Spojeného kráľovstva Alžbeta II., bývalá prvá dáma USA Eleanor Rooseveltová, matematik a fyzik Albert Einstein, herec Tom Hanks, spisovateľka J.K. Rowlingová, 16. prezident Spojených štátov Abraham Lincoln a veľa ďalších. Všetky tieto osobnosti potvrdzujú fakt, že uplatnenia a uznania môže dosiahnuť každý jeden z nás, nehladiac na to, či sme viac introvertní alebo extrovertní.

Je pravda, že nie sme, nikdy sme neboli a ani nikdy nebudeme rovnakí. Naša rozdielnosť je to, čo nám ako ľudstvu pomáha prežiť už od praveku. Svet potrebuje byť vyvážený. Preto si nesmieme pliesť rovnakosť s rovnováhou, i keď sme každí iní, všetci sme si v hodnote a právach rovní.

Život s introvertom nie je ľahký. Často to sú osoby obľubujúce ticho, pokoj, zabehnuté kolajce, a zároveň dokážu byť prísni a kritickí voči sebe a svojmu okoliu. Práve preto by som chcel apelovať na každého, kto niekedy jedného „z nás“ – introvertov stretol a nedokázal pochopiť naše jednanie alebo nás rovno odsúdil. Z vlastnej skúsenosti môžem povedať, že ak sa rozhodnete dať nám šancu, môžete do života získať verných a empatických priateľov, partnerov či spoločníkov!

pět oříšků pro petru a artičoky s citmi

*Mám rada hmotné věci, vážim si nehmotné. Či?
Kráčajú ruka v ruke. Spolu. Teleso a pocit. Dopĺňajú
sa a spolu znejú vynikajúco.*

Možno na to občas zabúdame. Plne sa sústredíme na teleso a pocit nechávame napospas reakcii. Veď si poradí, prispôsobí sa.

Včera som si ostrihala vlasy. Kancelárskymi nožnicami. Bez rozmýšľania. Vyzerám ako malý dubák, ale to nevadí. Cítim sa lepšie. Cítim sa ako ja. Cítim sa ako *Amélie Poulain* a to je ten najlepší pocit.

Áno, najradšej som *Amélie* a na prevtelenie, alebo „prevdušenie“, potrebujem iba Tiersenovu „*I've never been there*“ alebo „*The drowned girl*“. Občas postačí staré „*Beggin*“, Lanine „*Florida Kilos*“ alebo *Čajkovskij*. A potom už len tancujem. Popri hlavnej v obrovskom kabáte so sieťovkami v ruke v obnosených jeansoch zo sekáča a starých palčákoch, ktoré som šlohla babke. Tancujem a je mi fajn. Doma si prehrávam zážitky spred polroka a pustím si opozeraný seriál o koňovi v modrom svetri. Vtedy nemeditujem a zabúdam polievať kvety. Musím byť s ľuďmi, ale nie príliš dlho, pretože by som ich začala nudiť a oni ma takisto.

Možno chcem byť kreatívnejšia. Možno chcem byť *Amélie* aj po vystúpení z metalického výťahu. Chcem konečne dočítať tú knihu o do-

konalom *Darcym* z devätnásteho storočia a presadiť kvety, ktorým som sa opäť mesiac nevenovala (díki mami). Začnem sa ospravedlňovať všetkým groupchatom (čiže dvom) za to, že som nebola dostatočne hlučná pri našom poslednom stretnutí, následne tým šiestim ľuďom pošlem fotku prvej veci, ktorú „zočím“ s popisom: „Tento kameň som našla na ceste pred niekoľkými mesiacmi a myslím si, že má pekné pružky. Snád sa páči aj vám tak veľmi ako mne,“ a pustím si meditáciu vhodnú pre moje znamenie v Neptúne. V izbe mi svieti tucet sviečok, kamene z ciest, cintorínov a pláži ich obklopujú. Medzi nimi sa nachádza kytica suchých kvetov, prázdna mandarínka a päť orieškov z lesa za starkého záhradou. Teda už len štyri a zlomené CD-čko, čo som vyhrabala zo snehu. Podcastová pani ma posielala na svoje „happy place“, ale ja rozmýšľam nad používaním členov v nemčine, varením cestovín a Dalího *Snom vyvolaným letom včely okolo granátového jablka*, sekundu pred prebudením. Zrazu sa ocitnem sama v strede mora. Ležím na hladine a nič nevnímam, po chvíli sa začnem vznášať. Cítim sa inak, lebo sa inak cítiť chcem.

Hľadám a nachádzam krásu v detailoch, drobnostiach. páči sa mi ako sa ti pri úsmeve vytvorí

Amélie has a strange feeling
of absolute harmony.

It's a perfect moment. Soft light, a scent
in the air, the quiet murmur of the city.

She breathes deeply.
Life is simple and clear.

čiara medzi obočím a ako nakláňaš hlavu vždy keď rozmýšľaš, čo povedať. Ako ti nikdy nevadí, že ťa kedykoľvek schytím pod rameno, a stane sa zo mňa kliešť. Keď sa na seba vydržíme pozeráť len tri nekonečné sekundy a nasleduje dlhý záchvat smiechu. Baví ma sledovať ťa zaväzovať si šnúrky kvôli tvojmu rituálu, ktorému stále plne nerozumiem, no pripomína mi motýľa pri opelovaní kvetu. Zbožňujem počúvať ťa rozprávať o knihe, ktorú tak veľmi miluješ a poznáš celú naspamäť a o tej novej indie kapele, ktorú si objavil pred pár dňami. Možno nás to robí ľudskejšími. Naše rituály a vlastné krásy.

To, ako zdravíme stromy a hladíme kocúrov na ulici, keď prijímame kompliment od okoloidúcich, vďaka ktorému pár chvíľ lietame.

Kvôli týmto veciam sa možno cítim ako *Amélie Poulain*. Vďaka našim nekonečným príbehom krásy, inakosti, vďaka ktorej sa chápeme, nehy, blízkosti. Naše chaosy sa spoja a vznikne celkom nový chaos, spája nás a volá k sebe. Je harmonický, bezpečný. Znie priam dokonalo. Je naším odrazom. Nadobúda naše podoby, strieda ich, ale neprestáva snívať. Ten chaos sme my.

text PETRA SIMONOVÁ

PLAST. Viete, čo má spoločné obyčajná fľaša od minerálky, priehľadné vrečko v obchode, plastové okná, doska na záchode a biela krabička, v ktorej vám dovezú jedlo z reštaurácie počas lockdownu? Všetko sú to plasty, pritom však ani jedna z týchto vecí nie je z rovnakého materiálu.

Čo to ten plast vlastne je?

Pojmom plast možno označiť syntetický, prípadne polysyntetický polymérny materiál, ktorého základnou vlastnosťou je dobrá tvarovateľnosť (plasticita). Pre niektorých by mohlo byť toto označenie až príliš odborné, tak si ho teraz vysvetlíme. Syntetický materiál znamená, že ide o látku umelo vytvorenú človekom, ktorá sa v danej forme nevyskytuje v prírode (i keď dnes by sme toto tvrdenie o prírode mohli pokojne poprieť). Polymér je látka, ktorá vzniká spojením stoviek až tisícov monomérov (molekúl) do jednej makromolekuly s opakujúcou sa štruktúrou. Napríklad môžeme uvažovať, že každý študent našej školy predstavuje molekulu monoméru. Ak by sme sa všetci navzájom pochytili za ruky, čo v našom prípade znázorňuje vznik chemických väzieb, vytvorili by sme reťaz, ktorú by sme mohli považovať za polymér. Polymérami môžu byť okrem plastov aj organické

látky vyskytujúce sa v našom tele, ako napríklad bielkoviny alebo DNA.

Aký je rozdiel medzi jednotlivými plastmi?

Rozdiel je v ich chemickom zložení. Aj keď pri všetkých platí, že ide o polyméry, ich základné stavebné jednotky (monoméry) sa od seba môžu líšiť. Kým niektoré sú zložené len z atómov uhlíka a vodíka (PP, PE), iné môžu obsahovať aj ďalšie prvky, ako napríklad kyslík a chlór (PET, PVC). Záleží tiež na počte uhlíkov a tvare reťazca, ktorý tvorí základný monomér. Toto všetko má vplyv na ich výsledné chemické a fyzikálne vlastnosti.

Kde využívame konkrétne druhy plastu?

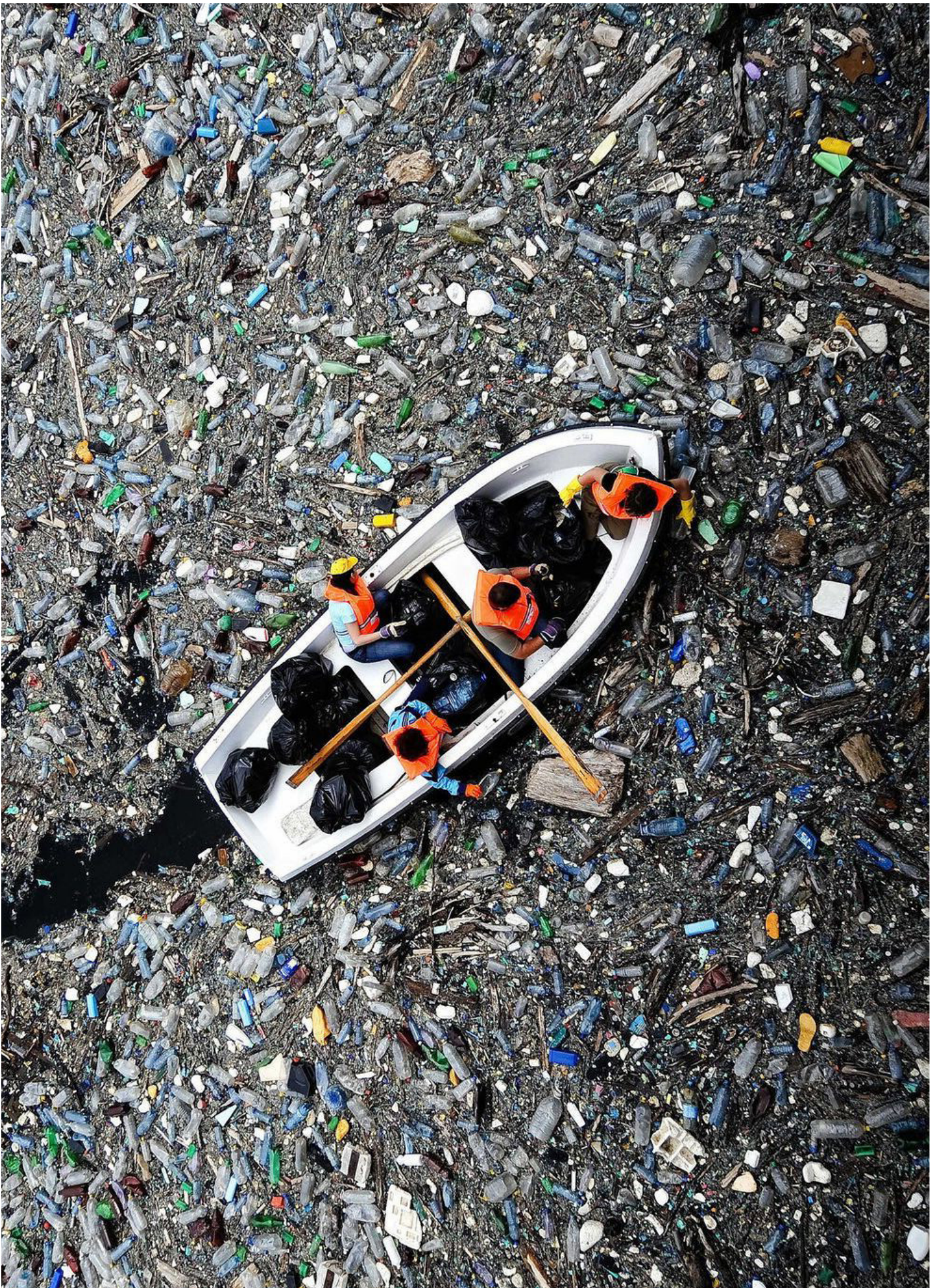
Z odlišných vlastností jednotlivých plastov vyplýva aj spôsob ich využitia. Ak by ste vyrobili plastové okná z polypropylénu (PP), namiesto polyvinylchloridu (PVC), plastové rámy by na pohľad vyzerali úplne rovnako, avšak pôsobením nízkej teploty

by skrešli a pri prudšom náraze by mohli prasknúť. Polypropylén je vhodný pre použitie v interiéri, kde nebude vystavený nízkym teplotám, napríklad z neho môže byť vyrobená záchodová doska alebo obal na potraviny, pretože pre organizmus je aj pri dlhodobom používaní zdravotne neškodný. Na druhej strane však majú bežne používané plasty aj mnoho využití, ktoré vás môžu prekvapiť. Napríklad teflón (PTFE), s ktorým sa stretávame pri panviciach s nepriľnavým povrchom alebo pri mazivách, tvorí taktiež Gore-Tex membránu. Ak ste si niekedy čítali, z čoho je vyrobené vaše termotričko, určite ste tam našli vysoké percentuálne zastúpenie látky s názvom polyester. Treba však podotknúť, že za týmto názvom sa môže skrývať viacero materiálov. Ich spoločnou vlastnosťou je, že môžu tvoriť pevné vlákna. Z rôznych druhov polyesteru dokážete vyrobiť tričká, bezpečnostné pásy, rúška a ochranné odevy, s ktorými sa v poslednom čase tak často stretávame, ale aj umelé náhrady ciev. Dokonca aj obyčajná polyetyléntereftalátová alebo po našom PET fľaša, je vyrobená z polyesteru, avšak nezvlákneneho.

Čo sa stane s plastom, ktorý vyhodíme?

Iste viete, že najväčšou nevýhodou plastových produktov je ich opätovné využitie po tom, ako skončia medzi odpadom. Existuje však niekoľko možností, ako to riešiť. Prvou je recyklácia, ktorej výsledkom je opäť plastový produkt. Treba povedať, že nie všetky plasty sú vhodné na recykláciu, a preto skončia na skládke, kde sa z nich pôsobením vonkaj-

ších faktorov (hlavne UV žiarenia) uvoľňujú škodlivé látky. PET fľaše, škatuľky na jedlo, tašky, fólie z polypropylénu (PP) a plastové tégliky, vrchnáky vyrobené z vysokohustotného polyetylénu (HDPE), ktoré tvoria najväčšiu časť plastového odpadu v našich domácnostiach, sa dajú recyklovať. Pri produktoch z iných materiálov to nemusí byť možné. Samotná recyklácia však nie je čistý proces, kvôli jej energetickej náročnosti a nedá sa robiť donekonečna, pretože každou recykláciou sa znižuje kvalita získaného materiálu, ktorý nakoniec skončí na skládke. Ďalším spôsobom využitia plastového odpadu je jeho spaľovanie. Plast možno spaľovať priamo, teda kusy plastového odpadu sa hodia do pece, alebo najprv prejdú depolymerizáciou. Ide o proces, kedy sa z dlhých polymérnych reťazcov pôsobením katalyzátora a vyššej teploty stávajú molekuly uhľovodíkov s kratším reťazcom. Výsledkom je látka podobná vykurovaciemu oleju, vosku a dieselovému palivu, ktorá sa následne dá spracovať v petrochemickom priemysle alebo priamo použiť na výrobu tepla či elektrickej energie. Touto metódou je však možné spracovať len plasty obsahujúce vo svojom reťazci iba uhlík a vodík (LDPE, HDPE a PP).

Čo bude s plastom v budúcnosti?

Kým v roku 1950 bola celosvetová ročná produkcia plastov 1,5 milióna ton, v roku 2019 to bolo až 368 milióna ton. Toto číslo stále rastie a priamoúmerne rastie aj produkcia plastového odpadu. Dnes sa väčšina plastov využíva na výrobu obalových materiálov. V štátoch EÚ to predstavuje 40% ich celkovej spotreby. Kvôli nárastu množstva plastového odpadu prijala v roku 2019 Rada Európskej únie opatrenia, ktoré zakazujú výrobu niektorých jednorazových výrobkov z plastu. Toto opatrenie sa týka napríklad vatových tyčiniek, plastového príboru, tanierov či slamiek a rok 2021 je posledným rokom, kedy si ich budeme môcť voľne zakúpiť.

Spotrebu plastov možno obmedziť, no úplne sa ich zbaviť nedokážeme. Predstavte si, že

všetky PET fľaše by boli vyrobené zo skla. Niekoľkonásobne by sa predražila ich výroba a kvôli ich vyššej hmotnosti aj ich distribúcia. Samotná preprava takýchto fliaš by tiež bola energeticky náročnejšia, čo by vo výsledku zvýšilo emisie, a teda aj dopad na životné prostredie. Toto isté by platilo aj pri nahradení ostatných plastových obalov.

Riešením problému je nový druh bioplastov. Takto označený plast je vyrobený buď z ropy, je však degradovateľný (rozložiteľný), alebo je vyrobený z obnoviteľných zdrojov – biomasy (kukuričný škrob, piliny, rastlinné tuky). Vývojom tohto materiálu sa zaoberajú aj vedci z Ústavu polymérov Slovenskej akadémie vied. Ich bioplast Nonoilien je vyrobený zo zmesi kyseliny polymliečnej (PLA), pochádzajúcej najčastejšie z kukuričného škrobu a polyhydroxybutyrátu (PHB),

ktorý vytvárajú baktérie *Bacillus megaterium*. Tento plast má podobné vlastnosti ako PP alebo PE a je úplne degradovateľný na neškodné látky, teda je možné ho kompostovať.

Aj keď na svete už existuje niekoľko materiálov s označením bioplast, ich vývoj ešte nie je ani zďaleka na konci. Niektoré z týchto materiálov sú síce vyrobené z obnoviteľných zdrojov, no v prírode sa rozkladajú niekoľko stoviek rokov a zatiaľ nie je možné ich recyklovať. Ďalšou nevýhodou sú ich horšie mechanické vlastnosti v porovnaní s obyčajným plastom.

Tento článok bol iba akýmsi krátkym objasnením toho, čo všetko sa môže skrývať pod pojmom plast.

A photograph of a lawn with patches of snow and green grass. The snow is piled up in irregular shapes, leaving patches of green grass visible. The text is centered in the middle of the image.

culture
bookclub
inspiration
art

petra simonová
leonard komárek
katarína valúchová
karolína pirohová
juraj chábela

X

Y

text PETRA SIMONOVÁ foto LUKÁŠ LUDVA

Sedím doma.
Sedím doma a neviem čo by som. Spieva Monika. A ja s ňou. Spievame a je nám dobre.
V daždi.
No ten je dnes iný. Ja som iná.
Cítim ho a on citi mňa. Jemne sa ma dotýka a moja duša ho prijíma.
Moja duša je chrám. A tento dážď je moje sväté písmo.
Dnešné sväté písmo mi zanecháva na dlaniach škvvrny.
Pekné škvvrny.
Ho-lo-gra-fic-ké.
Holografické?
Áno.
Prší holografický dážď a ja sa stávam jeho súčasťou. Zo zeme naráža do mojich dlaní.
Dlaní?
Áno. Pretože prší nahor.
Nesedím na posteli ani na kuchynskej linke či vani. Sedím len doma.
Doma vonku.
Pretože JA som doma VŠADE.
Všade, kde je môj chrám a sväté písmo. Všade, kde cítim.
Snívam.
Ale bez dáždnika. Veď načo by mi bol? Snívam a spievam a cítim.
Cítiť. To je moja viera.
Bum.
Narazí do mňa pán. Obyčajný okoloidúci s topánkami tvaru dáždnika hore nohami.
Stojím. A nehýbem sa.
Hľadím.
Ticho, tichúčko, tak ticho až cítim jeho..
Vôňu.
Vonia ako čerešne.
Čerešne trhané v júlovom daždi s láskou a nehou.
Cítim všetko. Jeho dušu.
Dušu bábätka. Novorodenca v čipkovej perinke s holým čelom.
Vonia tak.
Ako novorodenec.
Má vôňu novorodenca a ja sa nezmôžem na slovo.
Úsmev.
Pohladí ma svojím nežným pohľadom.
No nie ako starý pán, čo v parku kŕmi holuby a jašteričky.
Ale ako ten dážď.
Precitnem.
Holografický dážď a vráskavý novorodenec nie sú hmotní.
Oni sú pocit. Symfónia v črevách a motýle.
Už viem čo by som. Obtancovala celý svet by som.
Vládne harmónia, láska, nežnosť.
Neistota a sila okamihu.
Tak cíťme.
Cíť.

S láskou petra.

V stredu 11. 2. 2021 sa prostredníctvom online videokonferencie uskutočnila beseda so slovenskou režisérkou, scenáristkou a spisovateľkou Marianou Čengel Solčanskou. Do jej režijnej práce spadajú populárne filmy Únos, Sviňa či novovznikajúci film Slúžka. V literárnej oblasti sa preslávila ako autorka románu Generál M. R. Štefánik a knižnej verzie filmu Legenda o lietajúcom Cypriánovi. Hlavnou témou besedy bola však jej najnovšia kniha – Jánošík, ktorá je zapojená do projektu René – Anasoft litera gymnazistov.

rené

anasoft

litera

Historický román Jánošík opisuje osudy nášho najznámejšieho a často idealizovaného hrdinu a ďalšie významné udalosti dejín 17. a 18. storočia. Terchovský zbojník je vyobrazený ako nevzdelaný, jednoduchý a krutý človek prahnúci po pomste, snažiaci sa vymaniť z chudoby a utrpenia svojej doby. Ostatné postavy deja sú tiež ukázané vo svojej negatívnejšej podobe, čo ja osobne považujem skôr za minus, pretože mi chýba väčšia rozmanitosť a komplexnejšie podanie charakterov. Príbeh Jánošíka je síce fikcia, ale je zasadený do skutočných historických reálií, najmä protihabsburských povstaní. V knihe sa nachádza veľa krutosti, opisy tvrdého násillia a mučenie, čo môže mnohých odradiť, no dáva čitateľovi možnosť predstaviť si, z určitého uhlu pohľadu, aký bol život našich predkov v dobách, kedy sa z 10 detí dožili dospelosti 2, na uhorskom tróne pevne sedeli Habsburgovci a bieda so smrťou boli bežné ako striedanie dňa a noci.

Beseda s Marianou Čengel Solčanskou sa niesla v príjemnom duchu. Pozoruhodné boli jej poznatky, úvahy a polemiky z oblasti dejín. Počas jednej hodiny sa vystriedalo veľa tém, nielen o literatúre a histórii, ale aj o živote a autorkinom súkromí. Dozvedeli sme sa, že medzi jej voľnočasové aktivity patrí amatérska stavba svojho rodokmeňa. Zaujímavým zistením bolo, čo všetko zahŕňa jej práca režisérky, ako je náročný a komplikovaný vznik filmu, či akým štýlom píše scenáre pre konkrétnych hercov.

Stretnutie s pani Solčanskou bolo určite prínosom. Každý jeden z nás, účastníkov, si z besedy odniesol nejaký druh posolstva. Pre mňa osobne to bolo utvrdenie sa v názore, že história nám aj v 21. storočí môže poskytnúť odpovede na naše otázky.

Beseda s pani Marianou Čengel-Solčanskou sa mi páčila. Myslím si, že pani Solčanská je veľmi milá a inšpiratívna žena. Najviac ma zaujalo jej štúdium réžie, natáčanie filmu Sviňa, ale aj zaujímavosti o jej rodokmeni, ktorý si sama tvorí. Prezradila nám aj niečo o novom pripravovanom filme Slúžka, na ktorý sa už teraz veľmi teším. Beseda do mňa vdýchla náladu začať niečo tvoriť.

Nikola Koniariková

Online beseda s pani Solčanskou sa mi páčila, je to inteligentná žena s názormi, s ktorými sa stotožňujem. Zaujalo ma, že režírovala Sviňu. Som zvedavá na film Slúžka, ktorý je takisto v jej réžii, keď to bude možné, veľmi rada si ho pozriem.

Natália Krištofová

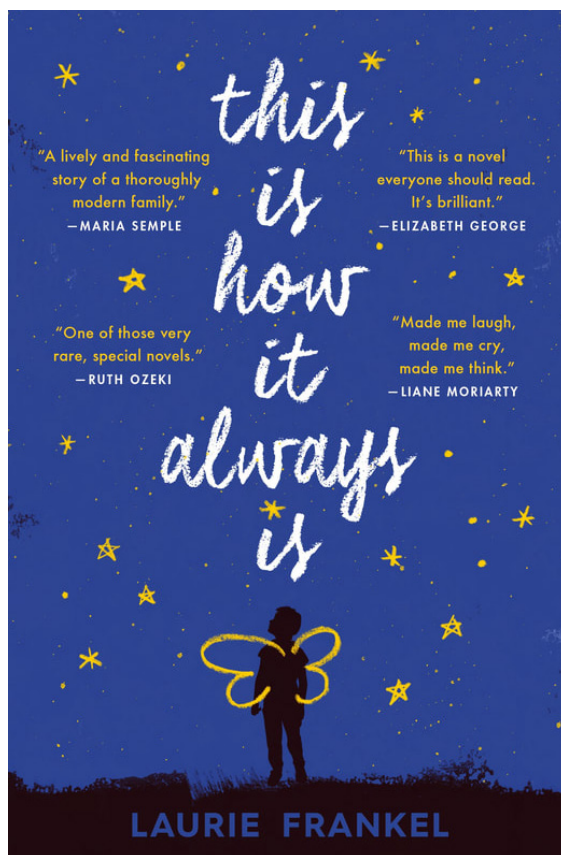
This Is How It Always Is - Laure Frankel

Tento príbeh hovorí o rodine s piatimi deťmi, ich každodenných problémoch a (ne)obyčajnom živote. Ale len dovtedy, kým sa im nenarodí ich najmladšie dieťa, Claude, ktoré, ako postupne zisťujú, je transgender.

So štyrmi synmi a dcérou Poppy si prechádzajú mnohými náročnými situáciami, ktoré ich na istý čas aj rozdelia. Fantastický román od Laurie Frankel nám rozpráva príbeh z rodinného prostredia, z pohľadu rodinných príslušníkov.

This is how it always is patrí medzi prvé knihy, ktoré som po novom roku dočítala. A rozhodne to neľutujem. Napriek tomu, že ma dlho od čítania odrádzala zložitejšia angličtina, sadla som si k tomu so slovníkom a kniha ma úplne pohltila. Autorka má presnú predstavu, čo to znamená byť mamou transgender dieťaťa, keďže sama jedno má, čo robí knihu zas o chlp uveriteľnejšiu. Diálogo sú zaujímavovo poskladané, postavy sa vyvíjajú. Kniha je naplnená akciou, čiže čitateľ nikdy nevie, čo bude nasledovať ďalej. Čo by som možno mohla vytknúť je jej až priam utopické rodinné zázemie a skutočne rozprávkový „happy end“, ktorý knihe odoberá kus z jej realistického charakteru.

Celkovo by som knihu ohodnotila ako nadpriemernú a vhodnú pre čitateľa, ktorý sa chce dozvedieť niečo z viac o prostredí z LGBT+ komunity. Tento román je dokonalý spoločník k zasneženému večeru s teplým čajom a dekou a ďalší skvelý kúsok v mojej malej knižnici!

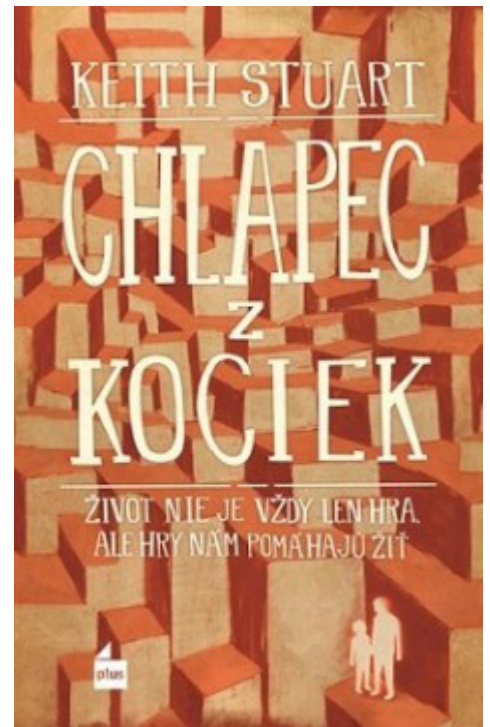

Chlapec z kociek; Keith Stuart

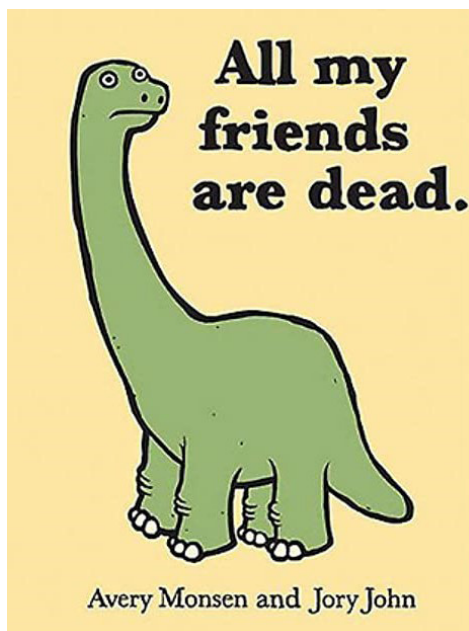
Nadviazať vzťah s dieťaťom, ktoré ma poruchu autistického spektra, je skutočne veľmi náročná úloha. Keith Stuart napísal príbeh chlapca, ktorý práve túto poruchu má. Rozpráva o tom, ako s tým na dennej báze bojujú jeho rodičia, a čo to asi znamená takého dieťa vychovávať.

Kniha Chlapec z kociek má relatívne predvídateľný dej. Hoci má nezvyčajné postavy, drží sa kompozície, v ktorej na začiatku máme konflikt a ten sa počas knihy vyvíja, s inými vedľajšími zápletkami. Napriek tomu, že záver je čitateľovi od začiatku pomerne jasný, má kniha dobre postavený príbeh. Postavy sú napísané veľmi realisticky a dá sa s nimi jednoducho stotožniť. Hoci si autor nemožno zrejme odpustiť love story dvoch vedľajších postáv, ktorá klasicky skončí happy endom, nereálnych situácií, pri ktorých sa chytáte za hlavu, prípadne končia až príliš sladko a neuveriteľne, tam nájdete relatívne málo. Vďaka tomu sa čitateľ dokáže hlbšie ponoriť do života tejto rodiny a viac pochopiť problémy bežného života s dieťaťom, ktoré trpí autizmom.

Knihu by som jednoznačne odporúčala.

All my friends are dead. - Avery Monsen & Jory John

Ak hľadáte 30 minútovú večernú „rýchlovku“, kniha All my friends are dead je presne pre vás. Krátky satirický príbeh, ktorého prevažnú časť tvoria obrázky, je dokonalý príklad toho ako kvalita nepotrebuje ku svojej kompletnosti kvantitu.

Napriek tomu, že kniha sa predovšetkým skladá zo satirických vtipov, nesie v sebe aj mnohé zaujímavé odkazy, nad ktorými sa môžu zamyslieť aj mladí, aj starší. Angličtina sa netreba zláknúť. Je skutočne ľahko pochopiteľná. Ak aj nepoznáte slovičko, obrázok vám pomôže. Spracovanie je pomerne minimalistické, detaily prepracované, obrázky sú jednoduché a upravené. Nazvala by som ju priam ukážkovým darčekom materiálom.

Celkovo by som povedala, že sa mi kniha páčila. Je ľahko uchopiteľná, rýchlo sa číta, humor nie je trápny a preexponovaný. A hoci ja som ju pôvodne dostala len ako vtip, kvôli nadpisu, stala sa stálym kúskom mojej malej knižnice, ktorý často vyberám.

©netfix

Malcolm&Marie

Väčšina z nás už zrejme zaregistrovala nový čiernobiely film z réžie *Sama Levinsona* so *Zendayou* a *Johnom D. Washingtonom* v hlavných, a zároveň jediných, úlohách. Pre niekoho 106 minút intenzívnej hádky, pre iného vír emócií vo vzťahu a tenká hranica medzi láskou a nenávisťou – to už nechávame na každého z vás.

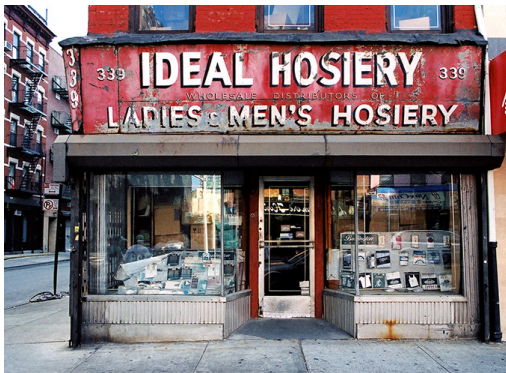
©spotify

Fashion Session

Áno, vieme. *Natália Pažická* je v našom časopise ako doma! Tento raz je to s jej novým podcastom *Fashion Session*, ktorý nahráva spolu so *Zuzanou Dutkovou*. Baby sa každý týždeň zaoberajú niečim z odvetvia módy, snažia sa odhaliť odkiaľ naše oblečenie pochádza a ukázať, ako môžeme prispieť k zmene!

@jamesandkarla

Fascinuje ťa New York a jeho boroughs (časti/susedstvá)? Nevieš sa nasať tej atmosféry, ktorú v tebe vyvoláva *New York* od *Franka Sinatra*? V tom prípade ti k tvojmu sentimentu prispějeme týmto instagram účtom, ktorý dokumentuje rôzne podniky v NYC a ich históriu.

©jamesandkarla

@wesley

Ako hovorí spotify: "wanna break from the ads?" well do you wanna break from nezvládateľného algoritmu instagramu, ktorý núti umelcov pridávať nové príspevky každý deň, ak si chcú zachovať aspoň nejaký engagement? Čo vo výsledku znamená: nekvalitné práce a osobné kreatívne vyhorenie? well if you do @wesley je presne ten fotograf, ktorého hľadáte.

©wesley

Pretend It's a City

Dokumentárny, životopisný seriál plný úžasných záberov z ulíc mesta, ktoré nikdy nespí a humoru známej spisovateľky a humoristky. O New Yorku v New Yorku len skrz konverzácie režiséra a herca *Martina Scorseseho* a *Fran Lebowitz*, ktorá dokáže okomentovať prakticky čokoľvek.

Zjednotená krajina

Podcast plný, nie vždy formálnych, rozhovorov so *Zuzanou Čaputovou* a jej kolegami na aktuálne témy z diania. Naša prezidentka raz za mesiac diskutuje o tom, čo našu spoločnosť spája a naopak rozdeľuje.

©spotify

©spotify

Do kina

Presne tam by sa možno niektorí z nás dnes večer chystali. No než niečo také bude možné, musíme si vystačiť s podcastom od RTVS. Všetko od filmových premiér až po recenzie, pre nadšených fanúšikov kinematografie, ale aj pre obyčajných smrteľníkov.

@seth_herald

Ak milujete čiernobiele fotografie rovnako, ako naša šéfredaktorka *Karolína* a máte radi žurnalistickú fotografiu, zvlášť takú, ktorá pokrýva udalosti v USA, takým štýlom, že máte pocit, že sa pozeráte na nadčasové fotografie, ktoré pritom vznikli pred pár hodinami tak *@seth_herald* je pre vás.

©seth_herald

in the lab with juraj

dnes si povieme, aký fotoaparát si vybrať.

what camera to shoot?

"Kompaktné automatické fotoaparáty sú veľakrát podceňované a častokrát s nimi odotíte lepšiu fotku, ako so starou, "zaručene funkčnou", východonemeckou príšerou z Bazošu."

FILM LABÁK

MÔJ GO-TO BRATISLAVSKÝ PHOTO LAB. S NAJLEPŠOU KVALITOU
SLUŽIEB AKÉ NÁJDETE NA SLOVENSKU

Výber fotoaparátu, keď začínate s analógovou fotografiou, sa môže javiť veľmi desivý. Keď neviete o fotografii a fotoaparátoch nič, ako ja, keď som začínal, tak sa tento efekt ešte zdvojnásobí. Ale nebojte, na to som tu ja, ktorý sa do toho ponoril hlavou prv a vyskúšal asi všetky cenovo dostupné fotoaparáty, ktoré normálny smrteľník potrebuje.

Ako by povedal môj momentálny obľúbený fotograf a youtuber Jason Kummerfeldt z Grainy-days, right off the bat vám odporúčam spýtať sa rodičov, starých rodičov alebo tety a uja, či majú nejaké staré fotoaparáty. Stavím sa, že majú nejaký malý japonský kompaktný automat z 90. rokov alebo dedo má určite nejakú skôr spomínanú príšeru z NDR.

Ktorý si zobrať? Oba, haha, ale odporúčam na začiatok si to vyskúšať s tým automatom. Veľa z nich má v podstate ten istý look, objektív a možnosti ako disposable (jednorázové) fotoaparáty. Ale nie sú jednorázové, čo samozrejme my zodpovední ekológovia milujeme. Dobré fotoaparáty na začiatok sú napríklad Samsung Fino (celý rad Fino), Minolta Freedom (tiež celý rad), alebo akýkoľvek funkčný fotoaparát, ktorý stojí menej ako 40€.

Ak už ste ale zabehnutí v kompaktoch z krajiny vychádzajúceho slnka a chcete upgradnúť vašu photography game. Máte v podstate 2 možnosti, s tým, že sa každá sa rozvetvuje na 2 podmožnosti, ak chcete zostať pri formáte 35 mm, čelíte rozhodnutiu, či si kúpite manuálnu zrkadlovku (SLR, single lens reflect) alebo automatickú zrkadlovku. Z mojej osobnej skúsenosti by som šiel po tej manuálnej (s apperture settings), dostaneš možnosť robiť double exposures, pushovať, pullovať film a v skratke mať o veľa väčšiu kontrolu nad svojimi fotografiami, ktorú by si za tú istú cenu pri automatických SLR nedostal, again experiences may vary. Manuálne SLR, ktoré stoja za pozretie: Minolta X-300, X-700, Canon AE-1 alebo akýkoľvek fotoaparát pod 250 €.

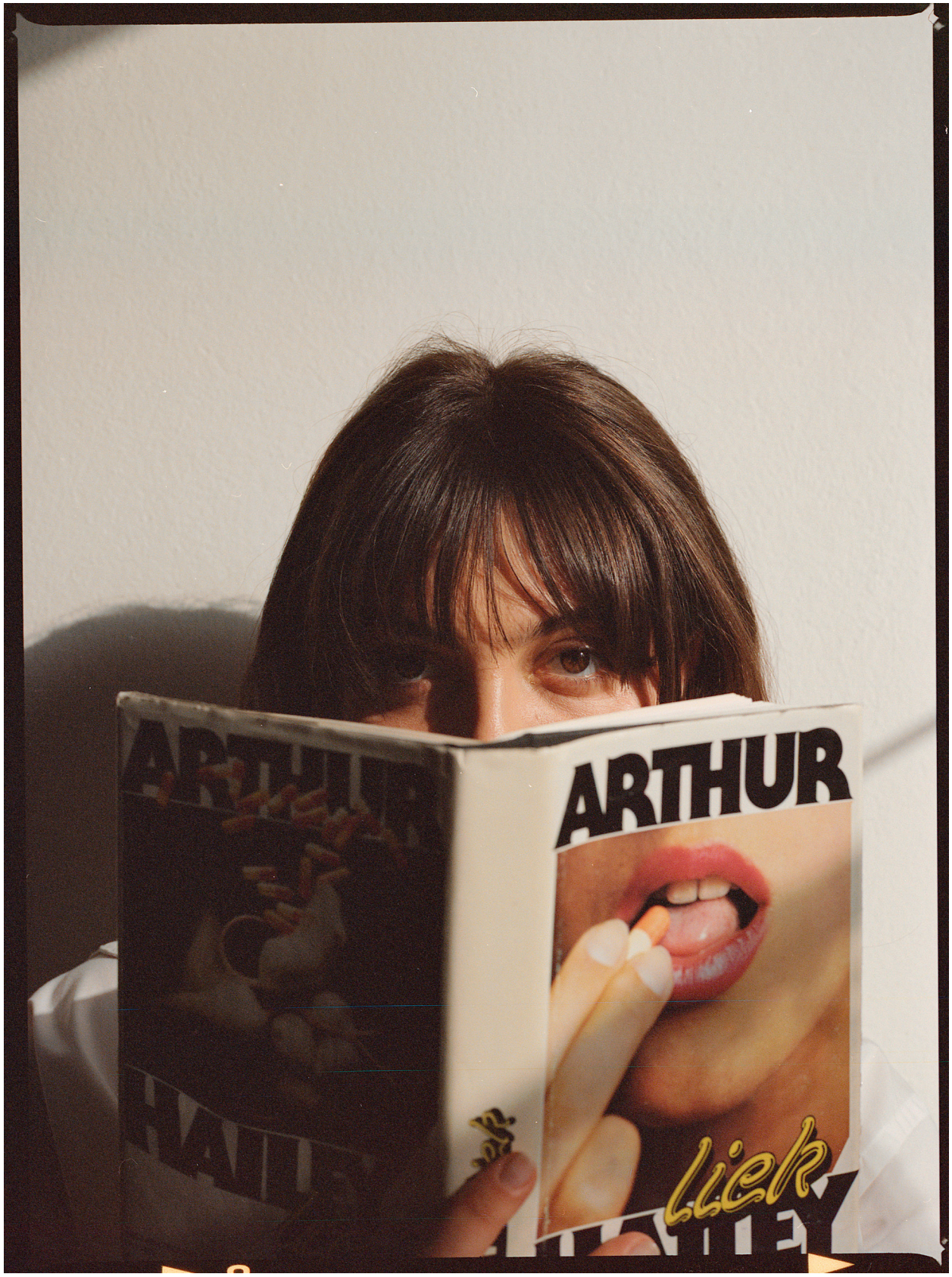
Ak chcete rovno skočiť na stredný formát a skutočne byť ako Wileem Verbeeck, tak hneď kupovať Mamiyu RZ67 za tisícky eur by som asi neodporúčal, po prvé je extrémne predražená, a po druhé jej elektronika je náchylná na poruchy a hľadanie opravára veľakrát skôr pripomína film „Zachráňte vojaka Ryana“. Preto môj number one pick sú Mamiya 645 (akákoľvek v tej rade) a Bronica ETR alebo akýkoľvek fotoaparát, ktorý na stredoformátový film fotí negatívy veľkosti 6 x 4,5 cm. Dostanete na jednu rolku viac fotiek a tým pádom si môžete dovoliť viac chýb. Je tu ešte možnosť TLR fotoaparátov, tie som však neskúšal, preto ich nemôžem odporučiť, ani vás od nich odradiť. Chcem si však nejaký kúpiť a vyskúšať ho, ak vám toto niečo o nich povie.

Som taký kritický k fotoaparátom z NDR a ZSSR hlavne z toho dôvodu, že sú zbytočne komplikované, často nekvalitne vyrobené (alebo iba nekvalitnými kópiami, Kiev 88) a aj neservisované. Takže, podľa mňa, môžu skôr začiatočníka odradiť ako prilákať. A preto si myslím, že ako vstup/predstavenie/introduction do analógovej fotografie sú lepšie prvotne spomínané automatické kompakty.

Na záver by som asi povedal, že každý má svoje špecifické potreby a každý hľadá vo fotoaparáte niečo iné, tento výber je zhustenie mojich skromných skúsenosti s analógovými fotoaparátmi, a tiež skúsenosti iných ľudí, ktorí fotia na analóg. Váš ideálny fotoaparát, ktorý vám bude sedieť môže byť iný, preto si spravte vlastný výskum, aj keď som vám nejaké odrážacie body dal. Môj názor však stojí pevne ako skala na žulovom základe, že váš prvý analógový foťák by mal byť skôr japonský point and shoot než prišera z NDR.

ARTHUR
Lick
HAMILTON

meter for the midtones, kids.

but other than that,
for GYMSEN,

juraj chábela

